

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



ISSN 2523-4536

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Серія
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<https://doi.org/10.32689-2523-4536>

Випуск 1 (57)
2019

Засновано 2001 року
Видання виходить 4 рази на рік

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2019

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43

Об'єднана Редакційна Рада видання Наукові праці МАУП

М. Н. Курко, д-р юрид. наук, проф. — Голова ради

Заступники Голови

Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., проф.

М. Ф. Гончаренко, канд. екон. наук, доц.

А. М. Кислий, д-р юрид. наук, проф.

О. І. Дацій, д-р екон. наук, проф.

І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.

Редакційна колегія

Бойченко Еліна Борисівна, д-р екон. наук, доц., доц. кафедри економіки, підприємництва та природничих наук Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, м. Київ — Головний редактор.

Амбросенко Олександра Петрівна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки та управління підприємством, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, канд. екон. наук, доц., заст. зав. кафедри управління персоналом та економіки праці, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Карбовська Любов Олександрівна, канд. екон. наук, доц., заст. зав. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Кожак-Сиара Тетяна, д-р наук (економічні науки), директор Інституту економіки та менеджменту, Вища техніко-економічна державна школа ім. С. Маркевича, м. Ярослав (Польща).

Котляров Валерій Олександрович, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри фінансів, банківської та страхової справи, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Кураташвілі Альфред Анзорович, д-р політ. наук, проф., зав. відділом економічної теорії, Інститут економіки ім. П. Гугушвілі, Тбіліський державний університет ім. Ів. Джавахішвілі, м. Тбілісі (Грузія).

Марченко Світлана Миколаївна, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Романова Лідія Василівна, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Суворова Світлана Геннадіївна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри управління персоналом та економіки праці, Чернігівський інститут ім. Героїв Крут, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Чернігів.

Топалова Ірина Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., професор кафедри управління, фінансів та адміністрування, Одеський інститут, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Одеса.

Випуск рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 9 від 25 вересня 2019 р.)

Видання індексується Google Scholar

Наукові праці МАУП. — Серія: Економічні науки. — 2019. — Вип. 1 (57). — Київ: МАУП, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2019. — 106 с.: іл. — Бібліогр. у кінці ст. — Виходить 4 рази на рік.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку економіки. Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток економічної науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” (серія: Економічні науки) за наказом Міністерства освіти і науки України включено до Переліку фахових видань як фахове видання з економічних наук (дата включення 21.11.13).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2019

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2019

ЗМІСТ

Автори випуску	5
Кальянов А. В. <i>Системні проблеми охорони праці трудових мігрантів в економічному вимірі</i>	6
Ковалко О. М., Євтухова Т. О., Новосельцев О. В. <i>Механізм транскордонного співробітництва підприємницьких структур у сфері енергоефективності</i>	12
Середюк К. В. <i>Управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємств України</i>	20
Братусь Г. А. <i>Ретроспектива теоретичних підходів щодо сутності та змісту поняття інтелектуальної власності</i>	27
Васильконова Е. О. <i>Методичні засади діагностики іміджу територій в системі управління розвитком регіону</i>	34
Власенко О. О., Якушик І. Д. <i>Сучасні тенденції ринку реклами України, як елементу маркетингових комунікацій та його взаємозв'язок з ринком смартфонів</i>	40
Dikariev O. I. <i>Polar silk road china plan in the new “age of the arctic”: the problems and perspectives</i>	48
Карбовська Л. О., Железняк К. Л. <i>Процес формування інноваційної стратегії поліграфічного підприємства</i>	60
Квасній Л. Г., Волошанська А. В. <i>Переваги та недоліки процесу деіндустріалізації для світової економіки</i>	67
Квасній Л. Г., Хома Т. В. <i>Змістове наповнення поняття якості медичних послуг в контексті медичної реформи</i>	79
Мазур Ю. В. <i>Стан автошляхів в Україні — фактор негативного впливу на діяльність перевізників</i>	84
Бадура Р. <i>До питання виокремлення провідних мотиваційних аспектів як фактора забезпечення ефективної діяльності персоналу</i>	91
Якімова Ю. М. <i>Количественный анализ риска инвестиционного решения</i>	96

Г. А. БРАТУСЬ

<https://orcid.org/0000-0001-7151-3901>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ЯК ОСНОВНА СТРУКТУРНА КОМПОНЕНТА РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наукові праці МАУП. Серія Економічні науки, 2019, вип. 58(2), с. 32–39

<https://doi.org/10.32689/2523-4536-2019-02/58-32-39>

Розглянуто концептуальні підходи до економічного змісту поняття знання та управління знаннями, розкрито їх форми прояву. Узагальнено фактори управління знаннями на сучасному етапі розвитку економічної системи та надано їх характеристику. Висвітлено підходи до побудови елементів системи управління знанням. Обґрунтовано авторський підхід до формування моделі управління знаннями на основі інтелектуальної власності, розкрито її характерні особливості.

В останнє десятиліття ХХ ст. відбулися зміни парадигми розвитку соціально-економічних систем, основною особливістю яких стало переміщення вектора прогресу в умову, мету і рушійну силу розвитку суспільства. Концепція управління знаннями стала основною теоретичною базою політики соціально-економічного розвитку всіх сфер і галузей економіки, розкриваючи нову роль і місце інтелекту людини в інформаційному суспільстві, його вплив як основної виробничої сили на розвиток економічних систем загалом.

Процес управління знаннями став об'єктом наукових досліджень таких вчених, як Т. Андрусенко, А. Баришев, В. Богдан, П. Друкер, В. Ефимов, О. Лапко, І. Мойсеєнко, М. Румизен, Д. Суслов, И. Сурма, Н. Шпак та ін.

У своїх наукових працях автори розкривають теоретико-методологічні основи управління знаннями, визначають критеріальні ознаки і пропонують класифікацію знань [1; 11; 13]; розглядають особливості формування знань у контексті дослідження економіки знань [2; 3; 7–9]; розробляють науково-методичні підходи до створення і управління системою знань на підприємствах і організаціях [10; 14]. Однак дослідження сучасних векторів економіки знань з позиції активізації управління знаннями у сфері інтелектуальної власності на сьогодні не знайшли належного відображення в наукових працях вчених і вимагають більш глибокого вивчення.

Розкриємо поняття “управління знаннями”, дослідимо фактори управління знаннями у сучасній інформаційній економіці, а також створимо і реалізуємо системи управління знаннями на основі інтелектуальної власності.

Сучасна цивілізація запропонувала світу інформаційне суспільство і, водночас, економіку, засновану на знаннях [1]. В умовах глобалізації, наростаючої конкурентної боротьби за ринки і стрімкий розвиток технологій основними ресурсами розвитку економіки все більшою мірою стають люди і знання, якими вони володіють, забезпечуючи створення об’єктів інтелектуальної власності. Це зумовлено динамікою соціально-економічних змін, що відбуваються в країнах, причина яких криється у підвищенні ролі інформації. Важливою характеристикою сучасного суспільства стає інформаційна складова в усіх сферах економіки і підприємництва, що призводить до виникнення проблем, пов’язаних зі збільшенням витрат часу на створення, обробку та зберігання значних інформаційних масивів про клієнтів, партнерів, постачальників, контрагентів компаній та ін.

Все частіше в якості аргументів, за допомогою яких вирішуються різні фінансово-економічні завдання, виступають інтелектуальні активи.

Якщо виходити з того, що зазначені аспекти складають сутність концепції управління знаннями, то можна зробити висновок, що дослідження управління знаннями — це одне з основних конститутивних завдань, вирішення якого зумовлює стратегічні зміни в підприємницьких структурах. Деякі автори, які аналізують сучасну економіку, розглядають цю проблему з позицій вивчення окремих рис і виявів формування економічної системи, роблячи акцент на одній або кількох її особливостях. Ця обставина зумовлює коло досліджуваних питань, а також напрями дослідження в рамках кожної з теорій. У рамках теорії інформаційної економіки здебільшого вивчаються нові методи ведення бізнесу в електронно-цифровому середовищі і зміни в економічній сфері, пов’язані з появою сучасних технологій [2]. Щодо питань, пов’язаних з роллю освіти і науки, з новою якістю економічного зростання в довгостроковій перспективі, то вони є ядром нового суспільства в теорії економіки знань, а в інших теоріях, наприклад, глобальної мережевої економіки, розглядаються поперечно.

Основним фактором економічного зростання в розвинених країнах виступає не матеріальна, а інтелектуальна складова — знання людини, які в кінцевому підсумку викликають зростання продуктивності праці і виступають визначальним фактором економічного зростання у сучасних умовах [3, 9]. Використання знань примножує результати господарської діяльності набагато ефективніше, ніж застосування будь-якого іншого виробничого фактора. На постіндустріальному просторі найважливішим ресурсом виявляється не традиційний географічний простір із закріпленими на ньому виробничими потужностями, а інтелект, який не має матеріальних кордонів і вільно переміщається шляхом використання інформаційних технологій.

Створення системи управління знань сприяє досягненню стратегічних конкурентних переваг будь-якої країни на основі створення та використання нових знань. Саме знання в сучасних умовах господарювання виступають не

тільки економічним ресурсом і домінуючим елементом, а й одним із джерел досягнення конкурентних переваг [4].

Знання виступають в якості основної рушійної сили інноваційної активності підприємницької діяльності. Цей висновок базується на таких логічних посилках. Підприємницьке середовище містить величезну кількість даних, які підприємець отримує в процесі організації підприємницької діяльності в різних формах. У результаті обробки й інтерпретації цих даних формується система інформації, осмислення якої приводить до створення знань. Знання — це зафіксована і перевірена практикою оброблена інформація, що використовувалася і може неодноразово використовуватися для прийняття підприємницьких рішень; це продукт усвідомленої переробки інформації, що дає змогу підприємцю цілеспрямовано отримувати бажаний результат як матеріальний, так і нематеріальний.

Знання лежать в основі компетенцій, що формують конкурентні переваги і забезпечують успіх на ринку. Їх значущість підвищується також через те, що в умовах прискорених змін у техніці й економіці необхідним є розуміння механізмів оволодіння знаннями і факторами, які цьому протидіють [5].

Знання як ключова та інтегральна характеристика підприємницької діяльності якісно змінює принципи і підходи до організації цього процесу. Генерація та інтеграція наявних знань тягне за собою створення нової інтелектуальної основи для організації підприємницької діяльності — концепції управління знаннями. У завдання нового механізму організації підприємницької діяльності входить систематичне створення, оновлення, поширення і застосування знань з метою максимізації її ефективності.

Оскільки однією з ознак, що відображають сутність поняття “знання”, є осмислення одержуваної інформації, знання можна розглядати як продукт діяльності людини, тобто само по собі знання не може існувати без свого носія — людини. Звідси випливає ще одна складність управління знаннями — опосередкованість управлінських впливів на предмет управління. Управління знаннями полягає не в контролі за думками людей, а в концентрації уваги на способах їх створення, зберігання та обміну з метою формування і використання системи управління знаннями. В економічній літературі існують різні підходи до визначення управління знаннями:

- управління знаннями — процес, в ході якого ми свідомо створюємо, структуруємо і використовуємо базу знань [4];
- управління знаннями — технологічний процес роботи з інформаційними ресурсами для забезпечення доступу до знань, їх об’єднання та створення нового знання з метою нарощування ефективності та потенціалу діяльності колективу людей [6];
- управління знаннями (Knowledge Management) — процес створення умов для виявлення, збереження та ефективного використання знань та інформації в співтоваристві [7];
- управління знаннями — це систематичний процес, дякуючи якому знання, необхідні для успіху, створюються, зберігаються, розподіляються та застосовуються [8].

Ефективне управління знаннями, яке забезпечує конкурентні переваги, будується на поєднанні культури знань, процесу їх отримання, розповсюдження та вдосконалення, а також використання нових інформаційних технологій. Також науковці в системі управління знаннями виокремлюють елементи інтелектуальних активів, класифікації знань, їх документації та юридичний захист, ефективне використання активів та концепції спірального нарощування знань [9]. Гостроту наукових дискусій додає той факт, що до сих пір ще немає повного чіткого розуміння способів і механізмів ефективного управління знаннями. Це пояснюється тим, що управління знаннями — багатоаспектний, різноплановий процес, що включає в себе абсолютно різні складові: створення, зберігання та передачу знань; управління зовнішніми і внутрішніми потоками інформації; структурні зміни, спрямовані на встановлення взаємозв'язку між системою управління знаннями та іншими процесами; стратегічні зміни.

Існує ряд концепцій, об'єднаних у модель процесів управління знаннями. Один з початкових підходів виокремлює три основні процеси управління знаннями — їх створення, кодифікацію та передачу (трансфер). Найважливішим вважається процес створення знань. Їх кодифікація надає знанням відповідну форму, що полегшує доступ до них, а трансфер знань включає в себе передачу і присвоєння знань [10].

На рис. 1 представлено цикл системи управління знаннями на основі інтелектуальної власності.

Більшість вчених економістів єдині у своїх поглядах щодо структури інтелектуального капіталу та традиційно до нього включають такі складові: ринкові активи, людські (гуманітарні) активи або людський капітал, структурний капітал. Людський капітал є провідним у структурі інтелектуального капіталу, оскільки шляхом його ефективного використання і трансформації забезпечується отримання додаткових матеріальних активів. Він включає сукупність умінь, знань, творчих здібностей, навичок, необхідних для розв'язання поточних та стратегічних завдань.

Структурним капіталом є майстерність та досвід людей, тобто певна атмосфера або середовище, яке забезпечується, формується для створення людського капіталу та його подальшої капіталізації. До них можна віднести: корпоративну культуру, інформаційну систему, методи організації управління, методи обробки та використання знань.

Споживчі активи — система взаємовідносин з клієнтами, тобто споживачами об'єктів інтелектуальної власності, визначається ринковими операціями. До них відносяться: контракти та угоди, репутація, бренд, назви марок, канали розподілу продукції, повторність угод, портфель замовлень, ліцензії та франшизи, відносини з постачальниками та споживачами [9, 154].

Управління знаннями — це досить складний, багатоетапний процес, який має власний життєвий цикл. Як і будь-який процес, і тим більше складний, він потребує свідомого управління для забезпечення належної послідовності, узгодженості, ефективності. Основна мета управління знаннями може бути визначена як скорочення дефіциту знань шляхом їх генерації, виявлення і



Рис. 1. Модель управління знаннями на основі інтелектуальної власності
Джерело: розроблено автором на основі [9].

дифузії, а також їх використання для підвищення конкурентоспроможності суб'єкта [11, 31].

Життєвий цикл управління знаннями є безперервним, тому що занепад існуючої системи управління знань призводить до потреби в зародженні (формуванні) нових знань, що активізує їх новий життєвий цикл проходження. Стадія зародження знань є основною, тому що які знання ми створимо на початковому етапі, такою буде і вся система управління знаннями. На наступних етапах досить складно вже виправити існуючі знання, тобто відбудеться миттєвий перехід на стадію занепаду. На стадії зростання вже відбувається безпосереднє внутрішнє використання знань, що постійно доповнюються і вдосконалюються. Стадія стабілізації поширює знання вже у зовнішнє середовище.

Управління знаннями є процесом, за допомогою якого організація накопичує багатство, спираючись на свої інтелектуальні чи засновані на знаннях організаційні активи [12]. Ефективне управління знаннями відіграє важливу роль у забезпеченні життєздатності економіки, у кінцевому підсумку визначає переможців.

Сукупність факторів, які впливають на процес управління знаннями, схематично зображено на рис. 2.

Обов'язковою умовою побудови системи знань є облік економічних і правових аспектів, трансформація прав власності на знання, які можуть переходити від особистості до колективу і суспільству в довільній формі або формі інтелектуальної власності, отримувати економічне втілення, перетворюючись в інтелектуальний капітал та нематеріальні активи підприємницької структури.

Існує два сценарії управління знаннями: “кодифікація” і “персоналізація”, які розрізняються ступенем використання інформаційних технологій. Кодифікація передбачає обов'язкову формалізацію тих знань, що особливо важливі для підприємства, наприклад, написання звітів. Персоналізація має на увазі безпосереднє спілкування співробітників на зборах, нарадах, під час ділових зустрічей і ділових бесід тощо.

Таким чином, оцінюючи організацію підприємницької діяльності через призму управління знаннями, слід визнати необхідність створення кардинально нової моделі бізнесу, що вимагає нових форм організації підприємницької діяльності та нових типів взаємодії всіх її учасників, які є невід'ємною складовою системи загалом і визначають успіх функціонування підприємницької структури у конкурентному середовищі.

Отже, підхід до знань як до активів становить основу сучасної економіки, заснованої на знаннях. Головним фактором конкурентоспроможності будь-якої країни стає здатність набувати і використовувати знання. Вважається,



Рис. 2. Фактори управління знаннями в економічній системі
Розроблено автором на основі [13].

що саме ця здатність буде все більшою мірою визначати межу між бідністю і процвітанням. Експерти Світового банку виділяють чотири базових елемента “економіки, заснованої на знаннях”: 1) наявність освіченого і професійно підготовленого населення, здатного створювати, розподіляти і використовувати знання; 2) економічні стимули й інституційний режим (загальноекономічне середовище, що сприяє вільному руху знань, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку підприємництва); 3) динамічна інноваційна інфраструктура (починаючи з радіо і закінчуючи Інтернетом, що забезпечують комунікації, поширення та обробку інформації); 4) інноваційні системи (мережа дослідних і “мозкових” центрів, університетів, приватних фірм і організацій, що займаються створенням нових знань, їх запозиченням ззовні і пристосуванням до місцевих умов і потреб) [14].

Побудова системи управління знаннями як складової компоненти інтелектуальної власності на основі ідентифікації інтелектуальних ресурсів, забезпечить динамічний розвиток цієї системи у майбутньому, а відповідно і розвиток економіки України.

Джерела

1. Управление знаниями [Электронный ресурс] // Сайт: Управление знаниями. URL: <https://sites.google.com/site/upravlenieznaniami/>
2. *Сухарев О. С.* Информационная экономика, транзакционные издержки и развитие [Электронный ресурс] // Журнал экономической теории. 2012. № 1. Сайт: Институт экономики Российской академии наук. URL: www.inecon.org/docs/suharev/Economic_theory_2012_1.doc
3. *Ланко О. О.* Сутність та основні риси економіки знань // Економіка знань та її перспективи для України / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. К.: Ін-т екон. прогноз., 2005. С. 7–10.
4. *Друкер П. Ф.* Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / Питер Ф. Друкер. Санкт-Петербург : Изд. дом “Вильямс”, 2007. 323 с.
5. Управление Знаниями. Как эффективно управлять нематериальным активом компании — Знаниями [Электронный ресурс] // Сайт. URL: <http://www.keyit.ru/upravlenie-znaniyami-kak-effektivno.htm>
6. От поиска информации — к управлению знаниями [Электронный ресурс] // URL: <http://smart-edu.com/stati-upravlenie-znaniyami/ot-poiska-informatsii-k-upravleniyu-znaniyami.html>
7. *Wiig K.* On Information, Knowledge, Understanding, and Discontinuity: The Need for Crisp Definitions / Working Paper, Knowledge Research Institute, Inc. 1999. № 2.
8. *Shah Ch., Burke G.* Future job openings: Australia in the Knowledge Economy. Centre for the Economics of Education and Training (CEET). Working Paper № 48. Melbourne (Australia): Monash University – ACER. 2003.
9. *Мойсеєнко І. П.* Системи управління знаннями в умовах постіндустріальної економіки [Електронний ресурс] // Сайт: Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету “Львівська політехніка”. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9010/1/28.pdf>
10. *Сурма И. В.* Современное информационное общество и актуальные вопросы управления знаниями [Электронный ресурс] // Сайт: Электронные Журналы издательства Nota Bene. URL: http://e-notabene.ru/kp/article_15001.html
11. *Ефимов В. В.* Управление знаниями. Ульяновск: УЛГТУ, 2005. 111 с.

12. Богдан В. Управління знаннями — виклик майбутнього. [Електронний ресурс] // Портал: management.com.ua. URL: <http://management.com.ua/hrm/hrm016.html>
13. Шпак Н. Факторы управления знаниями // Менеджмент сегодня. 2004. № 1. С. 67–79.
14. Сулов Д. С. Управление знаниями в организации: основные модели // Креативная экономика. 2012. № 10 (71). С. 89–97.

Bratus H. A. Knowledge Management As The Main Structural Component Of Intellectual Property Development.

The article deals with conceptual approaches to the economic content of the notion of knowledge and knowledge management, reveals their forms of manifestation. The factors of knowledge management (human, philosophical, organizational, technological, systemic, global, biological, individual, factor learning, time factor, knowledge irrationality, knowledge rationality) at the present stage of economic system development are summarized and their characteristics are given. Approaches to the construction of elements of the knowledge management system are covered. The author's approach to the formation of a model of knowledge management based on intellectual property is substantiated, its characteristic features are revealed. In the life cycle of knowledge management, the stages of emergence, stabilization, growth and decline are highlighted, the essential characteristics of each of them are revealed.

<https://doi.org/10.32689/2523-4536-2019-02/58-34-39>

Надійшла 24 лютого 2019 р.